

ИСКОРИСТУВАЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ ЗА СУШЕЊЕ НА ВИРЏИНИСКИТЕ ТУТУНИ ВО ОДРЕДЕНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ФОРМИ

С. Стојаноска, Л. Стојаноски
*Институт за тутун-Прилеп,
Економски факултет-Прилеп*

ВОВЕД

Процесот на сушење на вирџинските тутуни претставува многу важна етапа во производството и обработката на тутунот.

Познато е дека вирџинските тутуни припаѓаат кон групата на тутуни сушени со топол воздух. Овој стадиум е проследен со длабоки и сложени физиолошко-биохемиски и хемиски промени од кои зависи квалитетот на тутунската суровина.

Врз основа на направената апроксимативна пресметка за користење на капацитетите за сушење на вирџинските тутуни во Република Македонија, може да се рече дека расположливиот капацитет на сушниците овозможува сушење на тутун од 24000 тони зелена маса, или 4000 тони сува маса.

Досегашното искуство зборува дека расположливите капацитети за сушење на вирџинските тутуни не се во доволна мера искористени во ниедна организација што произведува вирџински типови тутун.

Целта на овој труд е да ја согледаме искористеноста на капацитетите за сушење на вирџинските тутуни во одредени организациони форми.

Предмет на истражувањето претставува проблемот на сушење на вирџинските тутуни, капацитетите и нивната искористеност во одредени организациони форми.

Централно место во истражувањето зазема степенот на искористеност на капацитетите за сушење на вирџинските тутун во организационата форма на сопствено производство А.Д. Тутунски комбинат-Прилеп и организационата форма на кооперативни односи А.Д. "Табак"-Охрид и А.Д. "Македонски тутуни"-Ресен.

Метод на истражувањето. Имајќи ја предвид сложеноста на оваа проблематика и познавајќи го влијанието на голем број производни фактори, најмногу ќе се осврнеме на аналитичкиот метод, методот на набљудување, а во одреден момент го искористивме и методот на анкетаирање. Со наведените методи ќе се утврдат одредени состојби околу капацитетите за сушење на вирџинските тутуни и нивната искористеност како во организацијата на сопствено производство така и во организацијата на кооперативни односи.

Искористеност на капацитетите за сушење на вирџинските тутуни во одредени организациони форми

Во прилог на истражувањето за искористеност на капацитетите за сушење на вирџинските тутуни, ќе наведеме само по

еден претставник од организационите форми на сопствено производство и кооперативни односи.

Расположлив и искористен капацитет на сушниците во организационата форма на сопствено производство А.Д."Тутунски комбинат"- Прилеп

Во ова акционерско друштво се користат 97 комори за сушење на вирџиниските типови тутун, од кои 12 се користат за влажење на тутунот. Во сушница, активирани се два завода за сушење и тоа: стар и нов завод. Во стариот завод можат да се исушат 400 тони сув тутун, или процентот на искористеност да изнесува 80%, а во новиот завод 200 тони сув тутун, што значи просечно во сува состојба би се исушиле 600 тони сув тутун.

Искористеноста на капацитетите за

сушење се движи од 60 до 80%. Сушењето во просек се изведува во 6-10 шаржи, за времетраење од 6 до 7 дена по една шаржа, во зависност од агротехничките услови на одгледувањето.

Ако го анализираме расположливиот капацитет за сушење на вирџинискиот тип тутун во А.Д.Тутунски комбинат -Прилеп (сопствено производство), ќе констатираме дека истиот е нешто поголем во 2001 година (2665), тони или во просек за периодот 2000-2002 година изнесува 2465 тони (Табела1).

Табела 1 Распожлив и искористен капацитет за сушење на вирџинискитетутуни во А.Д."Тутунски комбинат" - Прилеп

Table 1 Available and used capacity for curing of virginia tobacco in A. D. Tutunski Kombinat - Prilep

во тони - in tons

Година Year	Расположлив капацитет во зелена маса Available capacity in green mass	Користен капацитет во зелена маса Used capacity in green mass	% на искористеност % of usage	Добиен сув тутун Dry tobacco obtained
2000	2.203	1432	65	370
2001	2.665	1812	80	410
2002	2.526	1768	70	388
Просек - Average	2.465	1671	72	389

Искористениот капацитет во зелена состојба во ова акционерско друштво е најголем е во 2002 година (1812 тони), или во просек за тригодишниот период изнесува 1671 тон тутун возелена состојба. Најголема искористеност има во 2001 година - 80 %, а најмала, во 2000

година само 65%, или во последните три години искористеноста на капацитетите изнесува 72%.

Во А.Д. Тутунски комбинат-Прилеп во 2001 година се добиени - 410 тони сув тутун, т.е нешто повеќе отколку во 2000 година, кога се добиени 370 тони, или просечната количина сув тутун за овој период изнесува 389 тони.

Недоволната искористеност на капа-

цитетите за сушење на вирџиниските тутуни во А.Д.Тутунски комбинат - Прилеп налага примена на нова организациона форма за производство на типот вирџинија, со што искористеноста на капацитетите би се доближила до оптимумот од 80-85%.

Оваа организациона форма може да преземе иницијатива за понатамошно зголемување на капацитетите за сушење и зголемување на примарното производство, со што рационално ќе се искористат расположливите површини и работната сила. Ваквата активност ќе резултира со зголемено производство на типот вирџинија, што од своја страна ќе овозможи поголема искористеност на капацитетите за сушење и за понатамошна обработка на исушениот тутун.

Расположлив и искористен капацитет за сушење на вирџиниските тутуни во организационата форма на кооперативни односи А.Д."Табак" -Охрид

Кога станува збор за сушењето на вирџиниските тутуни во А.Д."Табак" - Охрид (организациона форма на кооперативни односи), сушењето се изведува кај индивидуалниот производител (кооперант) во сопствени сушници, или пак се користат сушниците од акционерското друштво.

Ова акционерско друштво располага со вкупно 24 сушници.

Расположливиот капацитет за сушење во зелена состојба е различен во периодот 2000-2002 година и се движи од 773 до 936 тони.

Користениот капацитет е најголем во 2001 година-561 тон, а најмал во 2002 година-464 тони.

Добиената количина сув тутун се движи од 129 тони во 2002 година до 156 тони во 2001 година, а процентот на искористеност на капацитетите за сушење изнесува околу 60%.

Бројот на шарџи при сушењето изнесува 6, за времетраење од 6 до 7 дена по шарџа. Во една шарџа се употребува 5500-6500 kg зелен тутун, а односот зелен спрема сув тутун изнесува 6,0: 0. (Табела 2 и Табела 2а).

Табела 2 Расположлив и искористен капацитет за сушење на вирџиниските тутуни во организација на кооперативни односи, А.Д. "Табак" - Охрид, реколта, 2000 - 2002 год.

Table 2 Available and used capacity for curing of Virginia tobacco in cooperative form of organization in Ad "Tabak" - Ohrid, in 2000 - 2002

Година Year	Број на сушници Number of curing barns	Распол.кап.за суш.во зелена маса (тони) Available capacities for curing in green mass (tons)	Користен капацитет (тони) Used capacity (t)	Искористеност во % Utilization	Добиен сув тутун - тони Obtained dry tobacco (t)
2000	24	24 x 5,6 = 134,4 134,4 x 6 шарж.=806	484	60	134
2001	24	24 x 6,5 = 156,0 156,0 x 6 шарж.=936	561	60	156
2002	23	23 x 5,6 = 128,8 128,8 x 6 шарж.=773	464	60	129

Табела 2а Искористеност на капацитетите за сушење на вирџиниските тутуни во организација на кооперативни односи, АД "Табак" - Охрид

Table 2a Utilization of capacities for curing of Virginia tobaccos in AD "Tabak" - Ohrid

Година Year	Вкупен бр. на сушници Total number of curing barns	% на искорист. Utilization %	Капацитет на сушниците Capacity of curing barns		Број на шарџи при сушење Number of changers	Денови по шарџи Days per changers	kg/шарџа kg/changers	однос зелен:сув тутун green tobacco: dry tobacco ration
			зелена маса green mass	сува маса dry mass				
2000	24	60	806	134	6	6 - 7	5600	6:1
2001	24	60	936	156	6	6 - 7	6500	6:1
2002	23	60	756	126	6	6 - 7	5600	6:1

Кога зборуваме за сушниците, посебно внимание треба да посветиме на следното:

1. Застарените сушници да се реконструираат со цел да се зголеми нивниот капацитет. Имено, во определени производни региони каде што постојат најповолни природни услови за производство на вирџиниски тутуни, неопходно е да се изградат нови сушници, што од своја страна ќе иницира зго-

лемено производство. Со едно вака организирано производство во поголема мера ќе се задоволат потребите на поголемите фабрики за производство на цигари.

Од овие причини неопходно е да се дефинира стратешка програма во која ќе биде расветлен проблемот за капацитетите на сушење на вирџинискиот тип тутун.

Расположлив и искористен капацитет за сушење на вирџиниските тутуни во организационата форма на кооперативни односи „А.Д.“ Македонски тутуни “- Ресен

Моментно, А.Д.“Македонски тутуни“- Ресен располага со 18 сушници.

Расположливиот капацитет на сушниците во зелена состојба во периодот 2000-2002 год се движи 442-864 тони зелена маса, во зависност од периодот и времето на сушење.

Во истиот период, расположливиот капацитет во зелена состојба се движи од 4

до 6 тони зелена маса по шарџа, а за да се исуши потребни се 6 шарџи во времетраење од 6-7 дена.

Во претходните години (1992) капацитетот на сушниците беше потполно искористен (100%), а сега век е искористеноста на капацитетите во сушниците е намалена на 50-60% (Табела 3 и Табела 3а).

Табела 3 Распожлив и искористен капацитет за сушење на вирџиниските тутуни во организација на кооперативни односи, А.Д. “Македонски тутуни” - Ресен
Table 3 Available and used capacity for curing of Virginia tobacco in cooperative form of organization AD “Makedonski tutuni” - Resen

Година Year	Број на сушници Number of curing barns	Распож.кап. за суш.во зелена маса (тони) Available capacities for curing in green mass (tons)	Користен капацитет (тони) Used capacity (t)	Искористеност во % Utilization	Добиен сув тутун - тони Obtained dry tobacco (t)
2000	18	18 x 6,0 = 108 x 6 шарџи = 864	691	80	134
2001	18	18 x 4,1 = 73,8 x 6 шарџи = 442	221	50	90
2002	18	18 x 5,6 = 100,8 x 6 шарџи = 604	362	60	100
Просек Average	18	637	425	63	108

Табела 3а Искористеност на капацитетите за сушење на вирџиниските тутуни во организација на кооперативни односи, А.Д. “Македонски тутуни” - Ресен
Table 3a Utilization of capacities for curing Virginia tobacco in Ad “Makedonski tutuni” - Resen

Година Year	Вкупен бр. на сушници Total number of curing barns	% на искорист. Utilization %		Капацитет на сушниците Capacity of curing barns	Број на шарџи при сушење Number of changers	Денови по шарџи Days per changers	kg/шарџа kg/changers
		зелена маса green mass	сува маса dry mass				
2000	18	864	134	6	6 - 7	6.000	6,0:1
2001	18	442	90	6	6 - 7	4.100	6,0:1
2002	18	604	100	6	6 - 7	5.600	5,7:1

Наведените податоци во истражувањето период зборуваат дека расположливиот капацитет на зелена маса во просек изнесува 637 тони, искористениот 425тони, а процентот на искористеност во просек изнесува 63%. Во однос на добиената количина сув тутун

добиени се, просечно 108 тони сув тутун, што значи дека во последниве години количината на сув тутун е значително намалена, а сето тоа се должи на лошите временски услови што го зафатија овој реон.

Од сите сушници во реонот на Ресен се добиваат 160-170 тони сув тутун.

Сушењето се изведува во времетраење од 120-130 часа, при различна температура на сушниците. Кај помалите може да се изведе и за 120 часа, во зависност од влагата што ја содржи тутунот.

За таа цел неопходна е реконструкција на старите сушници со цел да се постигне подобар ефект во процесот на сушењето, особено во обновување на постоечките и изградба на нови сушници за сушење на овој тип тутун.

ЗАКЛУЧОК

Од досегашната анализа се наметнуваат следниве заклучоци:

- Искористеноста на капацитетите за сушење во двете горенаведени акционерски друштва не е на оптимално ниво, што пред сè се должи на намалениот интерес за производство на овој тип тутун. За таа цел потребно е :

- Застарените сушници да се реконструираат со цел да се зголеми нивниот капацитет.

- Кај новоизградените сушници да се зголеми степенот на искористување, обично преку воведување на нова организација која ќе овозможи зголемено производство на вирџински тутун.

Искористеноста на капацитетите за сушење на вирџинските тутуни во А.Д. Тутунски комбинат - Прилеп е најголема и во просек изнесува 72%, во А.Д."Табак" - Охрид таа е пониска и изнесува околу 60% а во А.Д."Македонски тутуни" - Ресен изнесува 63%.

Да се надеваме дека изградбата на нови сушници и реконструкцијата на постоечките во извесна мера ќе побудат интерес кај македонските тутунопроизводители да почнат помасовно да го одгледуваат овој тип тутун. Пред сè, треба да се обездоби квалитетна основа за кредитирање на производителите на вирџински тутуни, особено во обновување на постоечките и изградба на нови сушници за сушење на овој тип тутун.

ЛИТЕРАТУРА

1. Изворни податоци од организациите - акционерските друштва што произведуваат вирџински тутуни: А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп, А.Д. "Табак" - Охрид и А.Д."Македонски тутуни" - Ресен.

2. Боцески Д., Грданоски М.,1973. Придонес кон осовременувањето и сушењето на крупнолисните тутуни со примена на систем за континуирано сушење, Тутун бр 3-4, Прилеп.

3. Грданоски М.,1971. Агрегат за сушење на крупнолисните тутуни и проучување на термичките процеси при сушењето. Тутун. бр. 11-12, Прилеп.

4. Димитров Љ.,1960. Сушење и ферментација на тјутјуна. Пловдив.

5. Наумоски К., Боцески Д., Грданоски М., Карајанков С., Ачкоски, Б.,1977. Современо производство на тутун, НИК "Наша книга", Скопје.

6. Нунески И., Карајанков С.,1971. Резултати од испитувањето на различни типови касети (бодачи) по однос на нивниот капацитет при сушење на јадролисни тутуни, Тутун бр.5-6, Прилеп.

7. Печијарески Ѓ., Милованоски М., Наумоски М.,1979.: Едногодишни резултати од следењето на работата на сушниците со топол воздух за сушење на вирџинијата по системот Bulk-curing. Тутун, бр.1-12.Прилеп.

8. Стојаноска С.,1999. Фактори коишто го детерминираат производството и производната организација на тутунот од типот вирџинија во Р.Македонија.- Докторска дисертација одбранета во ЈНУ-Институт за тутун-Прилеп.

9. Проект финансиран од министерството за образование и наука: Изнаоѓање на најпогодна организациона форма за производство на вирџински тутуни во Р.Македонија. Јуни, 2003 год., Прилеп.

UTILIZATION OF CAPACITIES FOR CURING VIRGINIA TOBACCOS IN CERTAIN FORMS OF ORGANIZATION

S. Stojanoska, L. Stojanoski

Tobacco Institute-Prilep

Faculty of Economy-Prilep

S U M M A R Y

Curing of Virginia tobaccos can be performed by individual tobacco producers (farmers) in their own curing barns, or in the facilities of stock-holding companies.

Our present experience shows that available facilities have not been sufficiently used in either sector of tobacco production.

Construction of new curing barns and reconstruction of the existing ones will, hopefully, raise the interest of Macedonian tobacco producers to start a mass production of this type. For this aim, our suggestions are:

- to make a reconstruction of the old curing barns, in order to increase their capacity and
- to increase the level of utilization of the newly constructed curing barns, though implementation of new organization which will lead to higher production of Virginia tobaccos.

Our government must take adequate activities for increasing the production of Virginia tobacco, i.e. to supply solid ground for financing the producers of this type, especially for reconstruction of the existing curing barns and construction of new ones.

Author's address:

S. Stojanoska

Tobacco Institute

Kicevski pat bb

7500 Prilep

Republic of Macedonia